

Protocol t.a.v. pesten

Obs de VOS

Opgesteld door de gedragsdeskundigen van de Vos
Debbie Hoogervorst
Marielle Lunenburg

Goedgekeurd door het team dd:
Goedgekeurd door de MR dd:

Inhoud

1. Inleiding
2. Pesten
 - 2.1 *Pesten versus plagen*
 - 2.3 *Pesten als een groepsproces*
 - 2.3 *De gevolgen van pesten*
 - 2.4 *Digitaal pesten*
3. Signaleren van pesten
 - 3.1 *Signalen van pestgedrag – thuis*
 - 3.2 *Signalen van pestgedrag – op school*
 - 3.3 *Vragenlijsten van Zien!*
 - 3.4 *Optionele vragenlijsten*
 - 3.4.1 *Veiligheidsthermometer*
 - 3.4.2 *Sociogram*
4. Het voorkomen van pesten
 - 4.1 *Uitdragen van een positieve sociale en morele norm*
 - 4.2 *De klas en school: een gemeenschap*
 - 4.3 *Investeren in de relatie met leerlingen*
 - 4.4 *Leerlingen worden mede verantwoordelijk*
 - 4.5 *Opstokers*
 - 4.6 *Een grondwet: basisregels in de school*
 - 4.7 *Van grondwet naar groepsafspraken*
 - 4.8 *Bij het overtreden van regels: zinvol straffen*
 - 4.9 *Toezicht bij ons op school*
5. Aanpak pesten
 - 5.1 *Ingrijpen bij plagen*
 - 5.2 *Omgaan met incidenten*
 - 5.3 *Ingrijpen bij pesten*
6. Antipestcoördinatoren
7. Literatuur

1. Inleiding

Voor u ligt het pestprotocol van obs de VOS. Dit protocol is opgesteld om voor ouders en personeel inzichtelijk te maken hoe op school preventief gewerkt wordt tegen pesten en hoe met pestgevallen wordt omgegaan. Zoals in de visie van de school is terug te lezen, staat het bieden van een veilige basis aan kinderen hoog in het vaandel. Een helder beleid rondom pesten is daarbij zeer belangrijk.

Wij willen kinderen op onze school zich niet alleen optimaal laten ontwikkelen in de academische vakken, zoals taal en rekenen, maar willen ook een bijdrage leveren aan de sociale en maatschappelijke vorming van leerlingen, zodat het ook goede mensen worden die op hun beurt een bijdrage aan de samenleving zullen leveren. Met elke generatie vormen we immers opnieuw onze samenleving. Onze school dient ook een school te zijn waar álle kinderen zichzelf kunnen zijn en zich veilig en prettig voelen. Alleen dan kunnen ze leren. We doen veel om sociale veiligheid te bevorderen en om ongewenst gedrag zoals pesten te voorkomen.

Uitgangspunt voor het beleid rondom preventief omgaan met pesten is voor een groot deel het programma De Vreedzame School. De Vreedzame School is een programma voor sociale competentie en democratisch burgerschap. Het programma helpt obs de VOS een gemeenschap te vormen waarin leerlingen actief worden aangesproken op hun verantwoordelijkheid voor elkaar, hun omgeving, voor de schoolgemeenschap en de samenleving. Op obs de VOS wordt aandacht besteed aan basale sociale-emotionele en burgerschapscompetenties die wenselijk zijn in een democratische samenleving, zoals je verplaatsen in een ander, op een democratische manier met elkaar beslissingen nemen, openstaan voor verschillen tussen mensen, constructief conflicten oplossen, omgangsvaardigheden en verantwoordelijkheid nemen voor de gemeenschap.

Uitgangspunt voor de omgang met pestgedrag is de Supportgroepaanpak van Sue Young (2012). Dit is een oplossingsgerichte manier van omgaan met pestgedrag, waarbij pestgedrag wordt omgebogen in positief en betrokken gedrag in de klas. Binnen de aanpak wordt niet gesproken over ‘pesten’ en ‘schuld’. Kinderen leren zelf verantwoordelijkheid te nemen en een positieve rol te spelen voor elkaar.

In dit protocol wordt uitgelegd wat de school precies onder pesten verstaat, wat het verschil is tussen pesten en plagen (hoofdstuk 2), hoe pestgedrag op obs de VOS wordt gesignaleerd (hoofdstuk 3), hoe preventie wordt omgegaan met pestgedrag (hoofdstuk 4) en hoe om wordt gegaan met plagen en pesten (hoofdstuk 5). In het laatste hoofdstuk is te lezen wie de pestcoördinatoren zijn en wat hun taak is op school. Bij inschrijving op school, gaan ouders/verzorgers akkoord met dit protocol. In de

inschrijfprocedure wordt dat gemeld. Dit protocol is dan ook onderdeel van de schoolgids en is te vinden op de website: www.obsdevos.nl.

2. Pesten

Op obs de VOS wordt van pesten gesproken als er sprake is van:

- een negatieve intentie, bedoeld om een andere leerling leed te berokkenen;
- herhaaldelijke en langdurige blootstelling aan negatief gedrag/agressie van één of meer leerlingen;
- verschil in macht tussen pester en gepeste.

2.1 Plagen versus pesten

We maken onderscheid tussen pesten en *plagen*. Bij plagen is het negatieve gedrag niet structureel tegen dezelfde leerling gericht en is de machtsongelijkheid veelal niet zo duidelijk aanwezig als bij pesten. De insteek bij plagen is bovendien eerder elkaar aan het lachen maken, dan dat er sprake is van een expliciet negatieve intentie en buitensluiten. We leren leerlingen ook het onderscheid tussen pesten en een *conflict*. Een conflict is een verschil van mening of van belang (A wil dit en B wil dat). Soms ontardt een conflict in een *ruzie*, als er sprake is van (fysiek of psychisch) geweld. Plagen kan vaak leiden tot een conflict: A wil dat B ophoudt en B vindt het leuk om er nog even mee door te gaan. Pesten is van een andere orde. De machtsongelijkheid en de structurele gerichtheid op één persoon maakt het onvergelijkbaar met plagen. Pesten is weloverwogen en proactief, gebeurt niet per ongeluk of spontaan, en ook niet als gevolg van uitlokking.

2.2 Pesten als groepsproces

Wanneer in een klas wordt gepest is er niet alleen sprake van een dader en een slachtoffer. Veelal hebben toeschouwers een versterkende rol. Salmivalli (2010) onderscheidt naast de dader en het slachtoffer nog een viertal rollen. De leidingnemende daders hebben vaak ondersteuning van de *meelopers*. De meelopers gaan actief mee pesten zodra de dader begint. Ook zijn er de *aanmoedigers*. Zij doen niet actief mee, maar moedigen de daders wel aan, bijvoorbeeld door te lachen. De meelopers en de aanmoedigers staan aan de kant van de dader. Aan de kant van het slachtoffer staan de *verdedigers*. Zij helpen de slachtoffers, door bijvoorbeeld actief op te treden tegen de daders of door het slachtoffer naar afloop te troosten. Tenslotte zijn er de *buitenstaanders*. Deze kinderen zijn niet actief betrokken bij het pesten. Globaal genomen is ongeveer tien procent van de leerlingen te categoriseren als slachtoffer en tien procent als dader (Goossens et al., 2012). Ongeveer 20 tot 25 procent is meeloper of aanmoediger en 15 tot 20 procent is verdediger. Dus: slechts 35 tot 45 procent van de leerlingen is niet betrokken bij het pesten. Dit maakt pesten een groot probleem, dat klassikaal aangepakt dient te worden. Daarom wordt op obs de VOS in het begin van het schooljaar zeer veel aandacht besteed aan groepsvorming en wordt ook in de rest van het jaar hard gewerkt om kinderen te laten voelen dat we met de klas (en de hele school) een gemeenschap zijn. Hierover meer in hoofdstuk 4.

2.3 Gevolgen van pesten

Kinderen die gepest worden hebben hier op vele manieren last van. De meest voorkomende gevolgen zijn:

- Laag zelfvertrouwen;
- Lage zelfwaardering;
- Minder vertrouwen in leeftijdsgenoten;
- Angst om naar school te gaan;
- Eenzaamheid;
- Depressies;
- Nog meer pesterijen;
- Bedplassen;
- Buikpijn;
- Spanningen;
- Weinig sociale contacten;
- Afwijzing door andere kinderen uit de klas;
- Verminderde schoolprestaties;
- Spijbelen.

Anders gezegd: kinderen die slachtoffer zijn vaak erg ongelukkig. Bovendien wijzen studies uit dat deze consequenties zich niet alleen voordoen in de periode van de pesterijen, ook op de lange termijn hebben slachtoffers nog vaak last van de gevolgen (Goossens et al., 2012).

Ook pesters ondervinden negatieve gevolgen van hun gedrag. In eerste instantie lijkt dit misschien niet zo. Op de basisschool hebben ouders bijvoorbeeld vaak goede schoolresultaten (Stassen Berger, 2006). Echter, op de lange termijn hebben ouders vaker last van psychische en fysieke stoornissen dan andere kinderen. Ouders zijn vaak minder geliefd, hebben minder vrienden en worden afgewezen door anderen. Als ze ouder zijn lopen deze kinderen een verhoogt risico op serieuze verwondingen, verslavingen en in aanraking komen met justitie. Het goede nieuws is, dat zodra ouders stoppen met pesten, de kans op nare gevolgen aanzienlijk afneemt.

2.4 Digitaal pesten

Digitaal pesten, online pesten of cyberpesten is een nieuwe vorm van pesten, maar de basis van de aanpak is dezelfde als bij 'klassiek' pesten. Wat je in het 'echte leven' niet mag, mag je online ook niet! Dat online communiceren anders verloopt dan offline communiceren en risico's met zich mee brengt, daarvan zijn kinderen zich, zeker op de basisschool, nog niet altijd bewust. Daarom vinden wij

het belangrijk om kinderen leren om te gaan met sociale media, en dat we kinderen opvoeden tot *digitaal* burger.

We hebben duidelijke afspraken gemaakt over digitaal pesten en over online communiceren.

Vanaf het moment dat mobieltjes een rol gaan spelen in de groep gaat de groepsleerkracht met de groep in gesprek over de manier waarop ze hiermee om kunnen gaan. We zetten direct ook op dit terrein een duidelijke norm neer: ‘Zo doen we dat hier op school met sociale media!’

Problemen op dit gebied worden direct gebruikt als ‘teachable moments’, als een gelegenheid om afspraken te maken over het gebruik van sociale media, bijvoorbeeld de groepsapp.

Ook bij digitaal pesten spelen we zo vroeg mogelijk in op signalen. We stimuleren leerlingen zelf om incidenten direct te melden bij de leerkracht. Vervolgens nemen we onmiddellijk de tijd om hierover met de leerling(en) te praten.

Afhankelijk van wat de betrokken leerling hierin aangeeft en afhankelijk van onze inschatting of dit in de groep besproken kan worden, maken we dit bespreekbaar in de groep. Alleen als de betrokken leerling (eventueel in overleg met zijn of haar ouders) dit zelf wil.

In het kader van De Vreedzame school besteden we vanaf groep 5 geregeld aandacht aan online communiceren.

3. Signaleren

Uiteraard is het van groot belang dat pesten goed wordt gesignaleerd. Het signaleren van pestgedrag is geen makkelijke opgave. Daarom is het belangrijk om dat verschillende partijen alert zijn op dit soort gedrag en dat de school serieus luistert naar kinderen, leerkrachten en ouders die pestgedrag melden.

3.1 Signaleren van pestgedrag - thuis

Opvallende signalen zijn bijvoorbeeld:

- De leerling gaat met tegenzin naar school;
- De leerling vertelt thuis niets over school;
- De leerling neemt nooit kinderen mee naar huis en speelt nooit bij klasgenoten;
- De schoolresultaten dalen;
- De leerling raakt vaak dingen kwijt is of komt met kapotte spullen thuis;
- De leerling heeft vaak hoofdpijn of buikpijn;
- De leerling heeft blauwe plekken op ongewone plaatsen;
- De leerling slaapt slecht en/of heeft nachtmerries;
- De leerling wil zijn/haar verjaardag niet vieren;
- De leerling durft niet alleen een boodschap te doen;
- De leerling wil niet meer naar de speeltuin of naar een (sport)club;
- De leerling wil bepaalde kleren absoluut niet meer aan;
- De leerling is thuis prikkelbaar, boos of verdrietig.

3.2 Signalen van pestgedrag – op school

- De leerling heeft dalende schoolresultaten;
- De leerling blijft in de pauze liever binnen;
- De leerling staat vaak alleen;
- De leerling richt zich in de pauze vooral op jongere kinderen;
- De leerling krijgt vaak negatieve reacties op zijn voorstellen;
- De leerling wordt weinig uitgenodigd voor feestjes;
- De leerling is snel boos of prikkelbaar of juist heel meegaand.

Het is belangrijk om leerlingen goed in de gaten te houden. Daarnaast is het ook zeer belangrijk om alert te zijn op de groepssfeer. Een sfeer van intolerantie in de klas, kan een klimaat zijn voor pestgedrag.

3.2 Vragenlijsten van Zien!

Naast observaties van ouders, leerlingen en leerkrachten maakt obs de VOS ook nog gebruik van het webbased expertsysteem Zien! Hiermee wordt de sociaal emotionele ontwikkeling van leerlingen in kaart gebracht. Tweemaal per jaar vullen leerkrachten deze lijst in voor hun leerlingen (vanaf groep 2). Leerlingen vanaf groep 5 vullen zelf ook een leerlingenvragenlijst in. De belangrijkste schalen welke gemeten worden door ZIEN! zijn:

- Welbevinden;
- Betrokkenheid;
- Sociaal initiatief;
- Sociale flexibiliteit;
- Sociale autonomie;
- Impulsbeheersing;
- Inlevingsvermogen;
- Pestbeleving;
- Pestgedrag.

Als een leerling laag scoort op welbevinden is dit een reden om met deze leerling in gesprek te gaan. Het is voor een leerkracht belangrijk om erachter te komen wat de reden van dit verminderde welbevinden is. Ook de score op pestbeleving en pestgedrag is belangrijk om goed in de gaten te houden. Opvallende scores binnen deze twee categorieën dienen ook besproken te worden met de leerling.

3.3 Optionele observatiemiddelen

Naast de verplichte vragenlijsten van ZIEN! en het kleutervolgsysteem, staat de school ook een aantal andere observatiemiddelen ter beschikking. Deze kunnen door leerkrachten gebruikt worden als zij dit nodig achten. Hieronder worden ze kort besproken.

3.3.1 Veiligheidsthermometer

Binnen De Vreedzame School bestaat de mogelijkheid om een Veiligheidsthermometer af te nemen. Hiermee wordt de mate waarin pesten voorkomt in kaart gebracht. Dit instrument meet de *beleving* van de sociale veiligheid, de *feitelijke aantasting* van de sociale veiligheid en het *welbevinden* van de leerlingen. Voor de onderbouw en de bovenbouw is een aparte vragenlijst beschikbaar, aangepast op de leeftijd van de leerlingen. Beide veiligheidsthermometers zijn terug te vinden in de bijlagen.

Opvallende scores op deze vragenlijsten worden door de groepsleerkracht met de leerling besproken. Mochten er opvallende scores zijn voor een groot deel van de groep, dan zal een groepsvergadering plaatsvinden, zoals dat beschreven wordt in de handleiding van De Vreedzame School.

3.3.2 Sociogram

Via Parnassys kan een sociogram afgenomen worden. Een sociogram maakt het mogelijk om de sociale relaties van de leerlingen uit de klas in kaart te brengen. Iedereen leerling geeft aan de leerkracht aan welke drie leerlingen hij het meest aardig vindt. Tevens geeft hij/zij aan welke drie leerlingen hij het minste mag. Ook kan gekozen worden om te vragen met wie de leerling graag samen werkt en met wie juist helemaal niet.

Na de afname van een sociogram kan een gerichte interventie gestart worden. Deze kunnen gericht zijn op het groepsgedrag of op het bieden van hulp aan een individuele leerling.

4. Het voorkomen van pesten

Het fundament voor het voorkomen van pesten wordt op obs de VOS gelegd met het programma De Vreedzame School. Dit programma biedt een sterk tegenwicht tegen pestgedrag. In dit hoofdstuk worden een aantal belangrijke elementen uit het programma genoemd die bijdragen aan een de sociale veiligheid op school.

4.1 Uitdragen van een positieve sociale en morele norm

Gedrag wordt voor een groot deel bepaald door de sociale norm in de omgeving. Leerlingen zijn gevoelig voor de vraag: ‘wat wordt er hier van mij verwacht?’ Om positief gedrag van leerlingen te stimuleren willen we expliciet een positieve sociale en morele norm uitdragen. Dit doen we onder andere door:

- De omgangsafspraken zichtbaar in de klas te hangen;
- De omgangsafspraken te trainen met de leerlingen;
- Directe correctie van gedrag van kinderen dat haaks staat op de norm;
- Het goede voorbeeld te geven aan de kinderen;
- Actief toezicht te houden tijdens het buitenspelen.

4.2 De klas en school: een gemeenschap

We willen alle leerlingen het gevoel geven dat ze erbij horen en dat hun aanwezigheid ‘verschil maakt’ Dit wordt o.a. gedaan door:

- Gebruik te maken van coöperatieve werkvormen;
- Samen omgangsafspraken maken;
- Samen de taken verdelen in de klas;
- Veel aandacht voor de vorming van een positieve groep.

4.3 Investeren in de relatie met de leerlingen

We vinden het heel belangrijk dat alle leerlingen een goede relatie hebben met hun eigen leerkracht. Dat is een belangrijke voorwaarde voor een gevoel van veiligheid. We vragen van onze leerkrachten dat ze investeren in het leren kennen van de eigen leerlingen en in de onderlinge relatie. Ieder kind moet voelen dat het er toe doet, dat de leerkracht het fijn vindt dat hij of zij er vandaag weer is. Alle leerkrachten zorgen ervoor dat ze aan het begin van het jaar tussen de bedrijven door met iedere leerling een gesprekje voeren over persoonlijke zaken als: dingen waar ze tegenop zien, die ze leuk vinden of spannend, hoe het thuis gaat en wat ze graag doen na schooltijd. In de bovenbouw gebeurt dit door middel van het verwachtingsgesprek.

4.4 Leerlingen worden mede verantwoordelijk

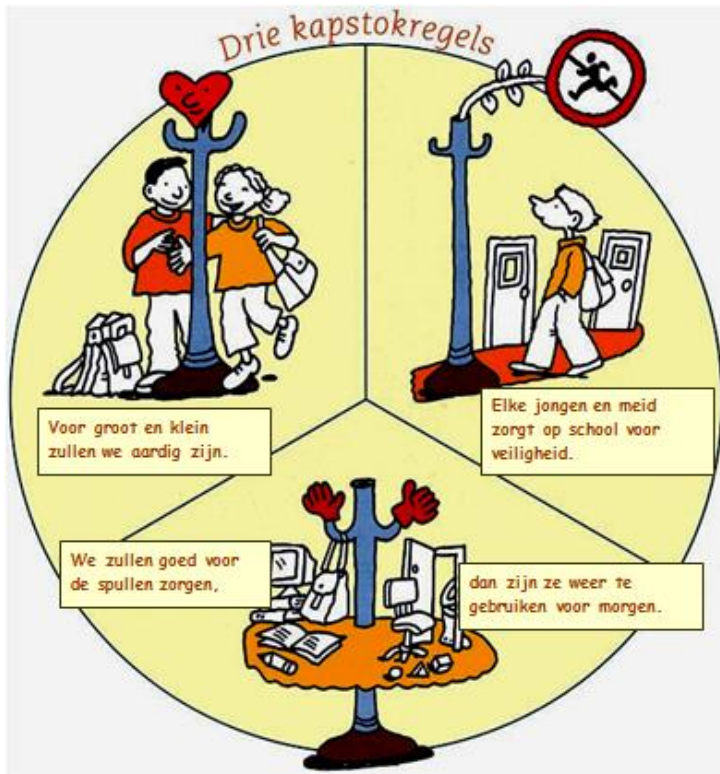
Op obs de VOS vinden we het belangrijk dat de leerlingen hun steentje bijdragen aan het algemeen belang, aan de gemeenschap. Daardoor zullen ze zich eerder verantwoordelijk voelen als ze ook echt mogen meedenken en als ze serieus worden genomen. Zo worden taken in een klas verdeeld, zodat de leerlingen zelf voor bepaalde aspecten verantwoordelijk zijn. Ook mogen oudere kinderen jongere kinderen helpen bij verschillende activiteiten (denk aan: tutorlezen, begeleiden bij Sinterklaas, etc.) En – specifiek gericht op ongewenst gedrag als pesten – leren we de leerlingen dat ze op kunnen en moeten komen voor gepeste medeleerlingen, dat ze ‘verdedigers’ kunnen zijn.

4.5 Opstekers

Op school wordt gestreefd naar een positief sociaal klimaat, waarin ieder kind zich veilig voelt, waarin respect is voor elkaar en waarin iedereen makkelijk samenwerkt met iedereen. Een op het eerste gezicht eenvoudig, maar zeer belangrijk middel om hier toe te komen is het geven van ‘opstekers’, of complimenten. Leerlingen wordt geleerd heel bewust positief gedrag te benoemen in de vorm van een ‘opstecker’. Als iedereen in de groep in staat is om elkaar complimenten te geven, en zo hun waardering voor elkaar uit te spreken, ontstaat er langzamerhand een steeds positievere sfeer in de groep. En daarmee een cultuur waarin het normaal is om de nadruk te leggen op wat goed gaat. Een klimaat waarin kinderen zich gehoord en gezien voelen, zich gewaardeerd weten, het gevoel hebben dat het er toe doet dat ze er zijn.

4.6 Een grondwet: basisregels in de school

Pesten lijkt vaker voor te komen in een weinig gestructureerde omgeving en in een omgeving waar leerlingen onvoldoende voelen wat de sociale norm is. Duidelijke regels in de klas en in de school zijn dus van belang. Bij ons op school hebben we een **grondwet**: een set **basisregels** die vervolgens uitgewerkt kunnen worden in concrete verwachtingen ten aanzien van het gedrag. Deze regels sluiten aan bij de pedagogische doelen en visie van de school. Gekozen is voor de volgende drie kapstokregels:

1. Voor groot en klein zullen we aardig zijn.
2. Elke jongen, elke meid zorgt voor de veiligheid.
3. We zullen goed voor de spullen zorgen, dan zijn ze weer te gebruiken morgen.

Bij deze kapstokregels horen een aantal basisregels, die met elkaar een beeld vormen van het gedrag dat we binnen de school graag zien. Dit pakket aan regels vormt de grondwet van de school. Deze regels zijn terug te vinden in de bijlagen van dit protocol.

4.7 Van grondwet naar groepsafspraken

Aan de hand van de grondwet worden concrete verwachtingen ten aanzien van gedrag uitgewerkt door de groepsleerkracht en de leerlingen. Dit zijn positief gestelde, duidelijke en beknopte verwachtingen geldend voor iedereen die zich in de klas bevindt. Deze afspraken worden in elke klas aan het begin van het jaar opgesteld en zijn zichtbaar gemaakt in het lokaal door middel van een afsprakenposter. Alle leerlingen wordt gevraagd hun handtekening onder deze poster te zetten. Deze afspraken blijven gedurende het hele jaar onderwerp van gesprek en vormen een goed middel om gedrag bespreekbaar te maken in de groep.

Net als met leervakken is het belangrijk om goed gedrag (en gedragsverwachtingen) aan te leren. De gedragsregels worden ingeoeffend met de hele klas. Daarbij is het ook van belang dat de regels gehandhaafd worden. Dit vraagt veel van het gedrag van de leerkrachten (en andere volwassenen in de school). Hierbij is het belangrijk dat leerkrachten...:

- ...modelgedrag vertonen;
- ...leerlingen herinneren aan de regel;
- ...leerlingen bekrachtigen die zich aan de regel houden;
- ...leerlingen aanspreken die zich niet aan de regel houden;
- ...leerlingen ondersteunen bij het aanleren van de regel.

Om het naleven van gedragsregels te bevorderen, is het tevens van belang dat:

- alle leerkrachten in de klassen (indien nodig) regelmatig terugkomen op een of meer regels waar de leerlingen moeite mee hebben door de gedragsinstructie in de klas te herhalen;
- alle volwassenen in de school helpen bij het toezicht houden op het naleven van de regel; het team maakt afspraken over wie op welke plek toezicht houdt.

4.8 Bij het overtreden van de regels: zinvol straffen

Er zullen altijd situaties zijn waarbij leerlingen de regels overtreden en zich niet houden aan afspraken. Gebeurt dit regelmatig dan zal voor de desbetreffende leerling een gedragsplan worden opgesteld (zoals beschreven in het gedragsprotocol). Bij ernstige overschrijdingen van de grenzen zijn maatregelen of straffen nodig.

Wil een straf zinvol zijn, dan moet rekening worden gehouden met de behoefte van de leerling aan relatie, autonomie en competentie:

- **Relatie:** we spreken de leerling individueel aan, op zo'n manier dat de relatie niet verbroken is. We laten zien dat het om het gedrag gaat en niet om de persoon. We helpen hem of haar de fout te herstellen. ('Wout, ik vind je een leuke jongen hoor, maar wat je nu hebt gedaan, kan echt niet!')
- **Autonomie:** We zorgen ervoor dat de leerling mede-eigenaar wordt van het probleem, van het vinden van een oplossing, het maken van een plan en het uitvoeren van dat plan. ('Wat heb je bedacht om dit te gaan oplossen?')
- **Competentie:** We gaan ervan uit dat de leerling zelf met een goede oplossing komt en die ook uitvoert. En we laten onze waardering blijken als dat lukt. ('Ik weet zeker dat je daartoe in staat bent. Zo ken ik je. Fijn dat je dat zo hebt gedaan!')

Een ander belangrijk aspect van een 'zinvolle' straf is eigenaarschap. Straffen kunnen tot gedragsverandering leiden als de dader de straf als zinvol ervaart. Dat gebeurt vaak pas als de leerling mede-eigenaar wordt van het probleem en vervolgens zelf wil nadenken over de oplossing ervan. We steken dus eerst tijd en energie in het bewust maken van de leerling dat het vooral zijn of haar probleem is. Daarna kan de leerling gevraagd worden of hij of zij er iets aan wil doen en indien dat het geval is, luidt de vraag: 'En hoe denk je het op te lossen?' De 'straf' zal dan in het licht komen te staan

van ‘herstellen’: soms daadwerkelijk de (fysieke) schade herstellen, soms het vertrouwen weer winnen, enzovoort.

4.9 Toezicht bij ons op school

Het houden van toezicht is van groot belang wanneer we willen werken aan de veiligheid binnen de school. Leerlingen hebben (naast gelegenheid om te oefenen met zelfstandigheid, en naast ondersteuning daarbij van volwassenen) ook altijd toezicht nodig. Leerlingen houden zich niet vanzelfsprekend aan regels en zijn geneigd grenzen te verkennen. Ze hebben het nodig dat die grenzen worden aangegeven door volwassenen. Bovendien kan in een situatie waarin onvoldoende toezicht en dus onvoldoende ‘leiding’ is, onveiligheid in een groep leerlingen sluipen.

De risicovolle periodes op een schooldag zijn de overgangen van bijvoorbeeld de klas naar het gymlokaal of naar het schoolplein, de pauzes op het plein, het overblijven en de tijdstippen vlak voor of vlak na het begin van de school. Wij hebben met ons team duidelijke afspraken gemaakt rondom het toezicht op verschillende plekken gebeurtenissen:

- Schoolplein (bij in- en uitgaan van de school);
- Schoolplein (pauzes);
- De trappen in school (bij binnenkomst, in pauzes en naar huis gaan);
- Naar de gymzaal lopen;
- Bij feesten en voorstellingen in de aula;
- De toiletten;
- De fietsenstalling;
- De gangen bij het in- en uitgaan van de klassen.

Behalve de afspraken die we als team hebben gemaakt over ons eigen gedrag bij het toezicht, hebben we samen met de leerlingen geformuleerd welk gedrag van de leerlingen in welke situaties wordt verwacht.

5. Ingrijpen bij pesten

5.1 Ingrijpen bij plagen

We zijn alert op plaagsituaties in en rond de school. Plagen speelt zich soms af op de grens van het aanvaardbare, en kan makkelijk overgaan in ruzie, of zelfs pesten. We besteden er in de lessen van blok 1 aandacht aan. Als plagen serieus wordt, ondersteunen we de geplaagde leerling om het plagen te laten stoppen en spreken de plager aan op zijn of haar gedrag. Soms schakelen we een buddy in: een medeleerling die de geplaagde leerling helpt er een einde aan te maken. Ook kunnen we de mediators vragen te helpen.

5.2 Omgaan met incidenten

5.3 Ingrijpen bij pesten: de supportgroepaanpak

Hoeveel we ook doen aan preventie, pesten kan altijd nog voorkomen. Als er toch pestincidenten zijn, dan is het uiteraard zaak om eerst na te gaan of aan de preventieve kant nog wel voldoende wordt gedaan, zoals in het voorgaande is beschreven (en of het programma van De Vreedzame School (nog) wel goed wordt uitgevoerd). Maar soms is er meer nodig.

Als er meer nodig is hanteren wij een aanpak van pesten die goed past bij de uitgangspunten van De Vreedzame School: de Oplossingsgerichte supportgroepaanpak. Oplossingsgericht onderwijs is gericht op het benutten van de kwaliteiten van het leerlingen en is gericht op de toekomst. Het probleem wordt niet uitgebreid besproken, de gewenste toekomst staat centraal.

De aanpak bestaat uit een aantal achtereenvolgende gesprekken tussen een leerkracht (of onderwijsassistent) en leerlingen. Eerst met de leerling die ondersteuning nodig heeft alleen. Vervolgens met een zorgvuldig samengestelde groep leerlingen, inclusief de leerlingen met wie het kind problemen heeft. Dit is de groep die voor verandering en steun gaat zorgen. Belangrijke elementen van de aanpak zijn: geen schuld, verwijten of straf, we gaan uit van het goede in ieder kind, we moedigen empathie aan, we maken iedereen verantwoordelijk, het is positief en oplossingsgericht, en iedere leerling krijgt de kans zijn of haar gedrag te veranderen.

In deze aanpak worden de volgende stappen onderscheiden:

1. Het gesprek met de leerling die ondersteuning nodig heeft.

De leerkracht praat met het kind dat ondersteuning nodig heeft over de situatie, vraagt of hij of zij hulp wil, en stelt met hem of haar de steungroep samen. Het doel van dit gesprek is om uit te vinden welke leerlingen het meest geschikt zijn voor een supportgroep. De groep zal bestaan uit leerlingen met wie het kind problemen heeft, leerlingen die bij de incidenten aanwezig zijn en vriendjes of vriendinnetjes.

De ouders van de leerling die ondersteuning nodig heeft, worden altijd ingelicht.

2. De bijeenkomst met de supportgroep

Het doel van deze eerste bijeenkomst is de leerlingen laten weten dat hun hulp nodig is om de leerling waarom het gaat gelukkiger te maken. De leerlingen worden uitgenodigd om met ideeën en voorstellen te komen om deze leerling te helpen.

3. Het tweede gesprek met de leerling

Na ongeveer een week bespreekt de leerkracht hoe het nu gaat met de leerling. Tijdens dit gesprek wordt uitgezocht wat die week beter is gegaan.

4. Het tweede gesprek met de supportgroep

Na ongeveer een week is er ook een gesprek met de supportgroep, waarin ieder lid de gelegenheid krijgt om te praten over wat hij of zij heeft gedaan. Ieder kind en de groep als geheel wordt gecompimenteerd met het goede werk.

Soms moet deze cyclus nog een of meerdere keren worden herhaald om ervoor te zorgen dat het interactiepatroon blijvend veranderd.

6. Antipestcoördinatoren

Van scholen wordt verwacht dat ze een teamlid belasten met de taak om het beleid ten aanzien van pesten te coördineren, die tevens als aanspreekpunt in het kader van pesten fungeert. Op obs de VOS is op elke locatie één antipestcoördinator te vinden, namelijk..... Zij hebben de volgende taken binnen de school:

- Aanspreekpunt voor leerlingen en ouders op het gebied van pesten;
- De belangen van leerlingen en ouders behartigen op dit gebied;
- Leerlingen doorverwijzen naar de leerkrachten die de supportgroepen leiden;
- Samen met de gedragsspecialisten zorgen voor een sociale veilige omgeving waarin pesten wordt tegengegaan;
- Literatuur rondom pesten bijhouden;
- Het team op de hoogte houden van de gang van zaken op school rondom pesten.

7. Literatuur

CED-groep (2015). *De Vreedzame School. Werken aan sociale veiligheid*. Rotterdam: CED-groep.

Goossens, F., Vermande, M., & Meulen, M. van der (2012). Pesten: definitie, sekseverschillen, prevalentie, verloop en consequenties. In: Groossens, F., Vermande, M. & Meulen, M. van der (eds). *Pesten op school. Achtergronden en interventies*. Den Haag: Boom Lemma uitgevers.

Salmivalli (2010). Bullying and the peer group: a review. *Agression and violent behavior*, 15, 112-120.

Stassen Berger, K. (2006). Update on bullying at school: science forgotten? *Developmental Review*, 27, 90-126.

Young, S. (2012). Van pesten naar samenwerken. De supportgroep: oplossingsgerichte aanpak bij pestgedrag in school. Huizen: uitgeverij Pica.